

пы относительно совместных шагов, направленных на имплементацию Мирного плана Президента Украины П. Порошенко и инициатив Президента России В. Путина. ОБСЕ. URL: <http://www.osce.org/ru/home/123258?download=true>

6. Соглашение между правительствами государств Экономического союза Бенилюкс, Федеративной Республики Германии и Французской Республики о постепенной отмене проверок на общих границах 1985 г. URL: <http://eulaw.edu.ru/documents/legislation/schengen/schengenagr.htm>
7. Die Pariser Verträge, 23. Oktober 1954. URL: http://www.1000dokumente.de/index.html?c=dokument_de&dokument=0018_par&l=de
8. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>
9. Modified Brussels Treaty (The Brussels Treaty signed on 17 March 1948 was amended by the Paris Agreements signed on 23 October 1954). URL: <http://www.weu.int/Treaty.htm>
10. Richtlinie 2009/72/EG vom 13. Juli 2009 über gemeinsame Vorschriften für den Elektrizitätsbinnenmarkt und zur Aufhebung der Richtlinie 2003/54/EG. Amtsblatt der Europäischen Union. 2009. Nr. L 211. 14. August. – S. 55–93.

УДК 94 :327(44+430)

Мітрофанова О.О.

ПІДХОДИ КРАЇН ЄС ЩОДО УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

Стаття присвячена дослідженню особливостей становлення зовнішньої політики провідних держав ЄС щодо відносин з Україною та Росією. Вивчається позиція керманчів провідних потуг щодо окремих аспектів співпраці з двома державами.

Ключові слова: *ЄС, інтеграція, НАТО, Німеччина, Росія, Україна, Франція.*

Mitrofanova O. Approaches of the Major EU States towards Ukraine and Russia.

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of leading EU states foreign policy formation towards relations with Ukraine and Russia.

The position of main leaders on certain aspects of cooperation with two states is studied.

Keywords: *EU, integration, NATO, Germany, Russia, Ukraine, France.*

Дослідження стратегічного курсу провідних країн ЄС щодо відносин з Україною та Росією становить актуальну та нагальну проблему історичних та політологічних досліджень. Україна має за мету вступити в Європейський Союз та наразі має статус асоційованого партнера ЄС. Врегулювання ситуації на Донбасі відбувається за нормандського формату за участю Франції та Німеччини, отже позиція цих впливових країн має особливу значущість для України. Історична ретроспектива допомагає краще усвідомити перебіг подій та опрацювання стратегічного курсу. Зокрема, знання історії російської «білої» еміграції у Франції певним чином пояснить впливи цього чиннику на відносини з Україною, так само як і порівняння історії російської діаспори з українською полегшує дослідження означеної проблеми. Історичні витоки становлення позицій провідних країн щодо відносин з Україною та Росією є метою дослідження, як і аналіз підходів ЄС на сучасному етапі. Дослідження питання інформаційної війни та відповідей на виклики в цій сфері провідних країн ЄС є серед завдань, тому що Україна вже зіткнулася з цим під час «газових війн», коли вона програла Росії на інформаційному напрямкові. Зараз Україна змушена діяти в умовах активної дезінформації і поступово вчиться перетворюватися з об'єкта на суб'єкт світового інформаційного простору, таким чином аналіз підходів країн Заходу до інформаційних війн є важливим аспектом дослідження політики ЄС щодо Сходу Європи.

Становлення курсу провідних країн ЄС щодо України відбувалося під впливом декількох чинників, серед яких виокремимо історію взаємин кожної країни з Російською імперією та СРСР та відсутність досвіду співпраці з Україною як незалежною державою, геополітичні інтереси кожної держави, які зіграли відповідну роль, як наприклад у зацікавленості Німеччини Україною, так і в обережності Франції стосовно нової незалежної держави. Історичний чинник справив

певний вплив. Франція, Німеччина та Італія мали досвід відносин з Російською імперією та СРСР. Отже, Росія постала законною правонаступницею СРСР, тоді як Україна неочікувано зринула як країна зі значною територією та населенням з незрозумілим майбутнім та зовнішньополітичним курсом.

Журналістка А. Лазарева пояснює, що Україна для французів довгий час була *terra incognita*. Тривала бездержавність спричинила до відсутності яскравих символів, які давали б змогу миттєво відрізнити українців від інших. Цю ідентифікаційну невизначеність століттями експлуатує російський експансіонізм, виправдовуючи своє загарбництво українських територій [1].

Безумовно, в такій ситуації містився й певний гіпотетичний позитив – це можливість створювати власний імідж на міжнародній арені. Втім, скидається цей шанс було втрачено, тому що на сучасному етапі Україна сприймається, насамперед, як корумпована бідна країна, яку деякі французи зневажливо називають білою Африкою. Масове зубожіння населення, рівень зарплати та життя пересічного українця дають підстави до подібних порівнянь, хоча є суттєві відмінності з Африкою: в Україні є значна демографічна криза, водночас населення є високоосвіченим у загальноосвітньому масштабі, тоді як в Африці населення зростає, а рівень освіти є невисоким.

Не варто забувати про чинник діаспори. У Франції нащадки білої російської міграції працювали над створенням позитивного іміджу Росії, тоді як на початку української незалежності українська діаспора була незначною і не такою активною як на сучасному етапі.

Більше ста тисяч українців мешкає у Німеччині. Втім, ця діаспора не є активною, тут немає великих українських організацій. Редактор часопису «Іміграда» Ольга Самборська пояснює, що справжніх українських інтелектуалів у Німеччині дуже мало, до того ж вони якось заглибилися в себе. Не дивно, адже не мають жодної підтримки з України. Діаспорські українці теж особливою взаємопідтримкою не виділяються. Тут кожен сам за себе. Може, приклад німців-індивідуалістів, які не вирізняються «чуттям єдиної родини». Є певний «прошарок» пристосованців: вони роблять маленькі події, концерти, але це нікому не цікаво [2].

Специфіку історичного чинника у підходах Німеччини до України пояснює відомий німецький історик і публіцист професор Карл Шлегель, зокрема, стриманість реакції багатьох німців на події в Україні спричинена німецьким «синдромом» чи «комплексом провини», який німці, за його словами, проєціюють на росіян. На його думку, німцям треба нарешті перестати ототожнювати Росію з Радянським Союзом, війну проти якого розпочала нацистська Німеччина, та звернути увагу на те, що поруч з росіянами є й інші народи, які перенесли жахливі страждання, у яких німці також винні. З іншого боку, професор вважає, що німцям притаманна певна сентиментальність в уявленнях про історію взаємовідносин між ними та росіянами. Врешті, професор зауважує, що його співвітчизникам варто бути реалістами та визнати, що настала нова доба і знову ведеться війна, причому не дуже далеко від Німеччини [3].

Історичний чинник відіграв та продовжує відігравати суттєву роль у польсько-українських взаєминах. Географічне розташування сприяло добрій обізнаності двох народів. Тривале існування у межах Речі Посполитої становить спільну історію двох держав. Факти існування української мови, релігійні та культурні основи України є відомими для поляків, тоді як для багатьох мешканців Західної Європи і після 27 років української незалежності відповідь на запитання щодо української мови, відмінної від російської, становить значні труднощі.

Президент Польщі Анджей Дуда на засіданні Парламентської асамблеї НАТО 25–28 травня 2018 року у Варшаві оцінив Росію як найбільшу загрозу світові. Зокрема, він зазначив, що Росія є найбільшою загрозою для безпеки Європи та світу. Дуда вважає, що напад на Грузію у 2008 році, незаконна анексія Криму та військове вторгнення в Україну у 2014 році є прикладами намірів Росії. До того ж, Росія дозволяє собі замаху з використанням хімічної зброї на території держав НАТО та втручання у демократичні процеси. Отже, на його думку, ці події є особливо небезпечними для Центральної та Східної Європи. Дуда підсумовує, що Росія ставить під сумнів міжнародний порядок, заснований на міжнародному праві та повазі до інтересів держав [4].

Варто звернути увагу на те, що західноєвропейський політичний істеблішмент не передбачав раптового зникнення з міжнародної арени потужного супротивника західного табору – Радянського Союзу. Кінець біполярного ладу зумовив нагальну потребу трансформування існуючої системи європейської безпеки. До акторів європейського стратегічного простору долучився новий неочікуваний та непередбачуваний суб'єкт (а, отже, гіпотетично – небезпечний) – незалежна Україна.

Спочатку навіть припущення можливості зникнення СРСР з політичної мапи викликало у західних суспільствах і політикумі побоювання настання хаотичності у міжнародних відносинах.

Зринутий на Заході синдром “ядерної загрози” визначально позначився на ставленні західної спільноти до утворення на теренах колишнього Радянського Союзу нових країн, а особливо – незалежної України. Позиція країн Заходу на початку 90-х рр. до української держави, як відомо, була загалом стриманою – Україна сприймалася через призму наявності ядерної зброї, Чорнобильської АЕС і, взагалі, потенційно конкурентоспроможної країни.

Збіг позицій провідних країн ЄС виявляється у сприйнятті Росії як глобального актора, члена Ради безпеки ООН, з яким потрібно шукати компроміс у вирішенні глобальних проблем сучасності. На початку становлення української незалежності Україна сприймалася переважно як джерело потенційних безпекових проблем, поставало питання статусу поділу Чорноморського флоту, статусу Криму, долі ядерної зброї. Втім, сама територія України та кількість її населення 52 млн. у 1991 році, значно більші, ніж, наприклад, балтійські країни, змушувало світову спільноту цікавитися напрямками розвитку нашої держави. Провідні країни ЄС у 90-х роках ХХ ст. сподівалися на демократичні перетворення у Росії, транспарентність та розвиток громадянського суспільства. Українська політика багатовекторності була незрозумілою для країн Заходу, так само як і вакуум безпеки, який відчувала Україна, поступово опиняючись затиснутою у геополітичні лещата між двома оборонними блоками: НАТО на Заході та Ташкентським договором колективної безпеки на Сході. Занепокоєння певних українських експертів з приводу нестабільної безпекової ситуації України викликало, з одного

боку, здивування їхніх західних колег на міжнародних конференціях, які наголошували, що Україні ніхто не загрожує, з іншого, небажання західних країн дратувати та провокувати Росію. Отже, певні українські концепції доцільності вступу в НАТО наражалися на прохолодну реакцію з боку країн НАТО, які радили Україні зосереджуватися на розбудові нейтралітету, або блокували просування України до НАТО – як під час Бухарестського саміту НАТО 2008 року.

В аналітичних колах західних країн розвивається теза, що Україна є перехрестям різних цивілізацій, отже може відігравати роль своєрідного моста між Заходом та Сходом. Втім, не зауважувалося, що на загал міст є конструкцією, яку прагнуть покинути якнайшвидше, щоб опинитися на стабільному ґрунті.

Одним з ключових аспектів формування стратегій провідних країн ЄС щодо Росії та України був безпековий. Зокрема, на момент української незалежності світовий клуб ядерних держав був доволі обмеженим. Успадкування Росією ядерного потенціалу СРСР, згідно позицій потужних європейських держав, було легітимним. Втім, розташування на території незалежної України ядерного арсеналу, третього у світі за своєю гіпотетичною потужністю, викликало неабияке хвилювання світової спільноти. Водночас, Франція, третя ядерна потуга світу, ставилася негативно до наявності ядерної зброї на території України. Безумовно, це викликало логічне питання контролю ядерної зброї на території України, її використання та обслуговування.

За фінансування уряду Франції компанія Tractebel Engineering опрацювала проект створення парку сонячної енергетики у зоні відчуження. Отриманої енергії від наземних сонячних панелей повинно вистачити на 200 тис. домогосподарств.

Франція надала 250 тис. євро для досліджень з перетворення зони відчуження на зону, де розвиватиметься альтернативна енергетика [5].

Німеччина надала біля 120 мільйонів євро для будівництва нового саркофагу на Чорнобильській АЕС. Втім, на відміну від Франції, Німеччина на тлі катастроф на Чорнобильській та Фукусімській АЕС запланувала позбутися ядерної енергетики. Отже, 6 червня 2011 р. на законодавчому рівні уряд Німеччини вирішив до кінця 2022 року закінчити виробництво ядерної енергії.

Міністр охорони навколишнього середовища, будівництва та безпеки реакторів ФРН Барбара Хендрікс у березні 2016 року перебувала на Чорнобильській АЕС, де оголосила, що вважає позицію українців продовжувати розвивати ядерну енергетику «тупиковою технологією з дорогим кінцем» [6].

Україно-німецька компанія Solar Chernobyl збудувала сонячну електростанцію у 100 метрах від нового саркофагу четвертого енергоблоку ЧАЕС. Підраховано, що кількість сонячного світла є такою ж, як на півдні Німеччини, 3800 панелей повинні забезпечити енергією поселення з 2 тисяч будинків. Було інвестовано в цей проект 1 млн євро, передбачено, що за сім років кошти окупляться [7].

Таким чином, при формуванні політики європейських країн неабияку роль зіграв історичний чинник та досвід співпраці з Росією-імперією, СРСР. Отже, Росія постала законною правонаступницею СРСР, тоді як Україна розглядалася як країна зі значною територією та населенням з незрозумілим майбутнім та зовнішньополітичним курсом. На початку 90-х рр. XX ст. європейські країни були зацікавлені у набутті Україною без'ядерного статусу, тоді як із початком агресії Росії щодо України у 2014 році були неготові до цього сценарію, але розпочали діяльність у нормандському форматі заради врегулювання ситуації. Майбутнє політики країн ЄС щодо Росії та України значним чином залежить як від особистих політичних поглядів президента Франції та канцлера ФРН, які суттєво визначають зовнішньополітичний курс своїх держав, так і від депутатської більшості в країнах ЄС. Наразі Україна знаходиться на порядку денному провідних європейських потуг: питання корупції у державі, яка є асоційованим партнером ЄС, врегулювання ситуації з Росією та наслідки санкцій для національних економік країн ЄС є пріоритетними у політичних дебатах щодо України. Росія залишається суттєвим гравцем на європейському стратегічному просторі, хоча й є запровадженими санкції та лунають заклики до дотримання норм міжнародного права, лідери провідних європейських держав наполягають на необхідності продовження діалогу з Росією, тоді як певні політичні та бізнесові кола закликають власні уряди та керманців скасувати санкції проти Росії заради отримання зиску національними економіками.

Джерела та література:

1. Лазарева А. Навшпіньки понад пріврою. Український тиждень. 2018. № 9–10 (537–538). С. 31.
2. Читайло О. Ольга Самборська: «В Німеччині жити легше, коли відмовишся від своєї ментальності». URL: <https://wz.lviv.ua/article/121951-olha-samborska-v-nimechchyni-zhyty-lehshe-koly-vidmovyshsia-vid-svoeimentalnosti>
3. Жолквер М., Соколовська Н. Українська криза і німецький «комплекс провини» URL: <https://www.dw.com/uk/українська-криза-і-німецький-комплекс-провини/a-18125946>
4. Президент Польши потребовал от НАТО признать РФ самой большой угрозой для мира и сделать выводы. URL: <https://ukranews.com/news/565631-prezydent-polshy-potreboval-ot-nato-pryznat-rf-samoy-bolshoy-ugrozoy-dlya-myra-y-sdelat-vyvody>
5. Мацегора Е. Зона отчуждения – «чернобыльская мекка» или перспективный инвестпроект для международных компаний. URL: <https://realist.online/article/zona-otchuzhdeniya-chernobylskaya-mekka-ili-perspektivnyj-investproekt-dlya-mezhdunarodnyh-kompanij>
6. Берлін дасть Україні ще 19 млн євро на ліквідацію наслідків Чорнобильської катастрофи. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/berlin-dast-ukraini-shche-19-mln-ievro-na-likvidatsiiu-naslidkiv-chornobylskoi-katastrofy-112255.html><https://www.5.ua/suspilstvo/berlin-dast-ukraini-shche-19-mln-ievro-na-likvidatsiiu-naslidkiv-chornobylskoi-katastrofy-112255.html>
7. Мацегора Е. Зона отчуждения – «чернобыльская мекка» или перспективный инвестпроект для международных компаний. URL: <https://realist.online/article/zona-otchuzhdeniya-chernobylskaya-mekka-ili-perspektivnyj-investproekt-dlya-mezhdunarodnyh-kompanij>

УДК 94:327(415) “1973/2009”

Нагнибіда О.О.

ПРИНЦИП НЕЙТРАЛІТЕТУ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ІРЛАНДІЇ (1973–2009 РР.)

Стаття присвячена дослідженню відносин Ірландської Республіки та ЄЕС/ЄС у безпековій та оборонній сферах. Проаналізовано основні етапи реалізації принципу нейтралітету у зовніш-